

Hanna GAJDA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

SYLWETKA OBCOKRAJOWCA I JEGO ROLA W SPOŁECZNOŚCI POZNANIA

THE PROFILE OF A FOREIGNER AND HIS ROLE IN THE COMMUNITY OF POZNAN

ABSTRACT: There has been an upward trend towards an increase of migration to Poland recently which contributes to an increasing impact on the rapidly changing socio-economic situation. It is self-evident that vast majority of migration is into cities, also in Poland. Due to this phenomena, it seems reasonable to identify the profile of a foreigner and his role in a community of a big city, for example in Poznan. The aim of this article, will be implemented through the analysis of the three dimensions of the presence of foreigners in Poznan: 1. identification of the country of origin of foreigners, 2. identification of the motives of coming 3. identification of ways of life in the city. This article aims to present the results of study on opinion of foreigners about life in Poznan. In the consciousness of foreigners has functioned image of Poland as a poor country, not attractive enough to live. Statistics and studies seem to indicate a change in the perception of Poznań.

KEY WORDS: migration, assimilation, integration, foreigner, Poznań

Wprowadzenie

W literaturze przedmiotu często wymiennie używane są pojęcia: asymilacja, integracja, akulturacja czy akomodacja. Ze względu na dość długą historię migracji oraz mnogość prób definiowania i redefiniowania niniejszych terminów jednoznaczne wyjaśnienie tych pojęć wiąże się z wieloma trudnościami. Termin asymilacji powstał w USA na fali imigracji do Stanów Zjednoczonych. Większość publikacji w zakresie migracji i asymilacji na pionierów w zdefiniowaniu zjawiska asymilacji wskazuje R.E. Parka i E.W. Burgessa, którzy opisywali go jako naturalny, nieodwracalny, stopniowy i linearny proces relacji etnicznych (Burgess, Park 1921). Koncepcją zwracającą uwagę na podstawowy wymiar asymilacji była również teoria zwana asymilacją linearną stworzona przez W.L. Warnera i L. Srole'a (*The social system...* 1945). Nieco później bardziej rozszerzoną definicję terminu asymilacja przedstawił M. Gordon (1964), wyszczególniając kilka wymiarów tego procesu. Naukowiec przekonywał, że koniecznym elementem

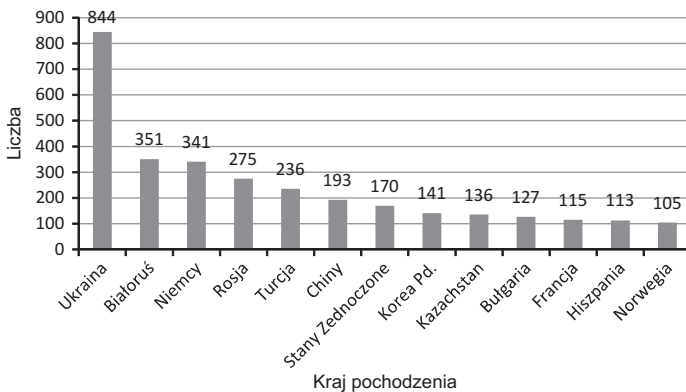
asymilacji jest akulturacja – poznanie języka społeczeństwa gospodarzy i posługiwanie się nim oraz przyjęcie wzorów zachowań grupy dominującej. Etap ten poprzedza asymilację nazwaną przez Gordona strukturalną, która obejmuje bezpośrednie relacje cudzoziemców z członkami grupy dominującej, zakłada szeroko pojęty proces integracji obywatelskiej i zawodowej (zwanej akomodacją) oraz przenikanie obcokrajowców do grup i instytucji społeczeństwa przyjmującego. Ostatnim wymiarem asymilacji według badacza jest asymilacja identyfikacyjna, która wiąże się z rozwinięciem poczucia przynależności migrantów do państwa i grupy przyjmującej. Pojęcie asymilacji ewoluowało. Pojawiały się nowe koncepcje, odmienne od pierwotnych, nieco upraszczanych teorii. Między innymi N. Glazer i D.P. Moynihan (1970) stworzyli pojęcie zwane *melting pot*, zakładające z jednej strony – istotnie – zbliżanie się imigrantów do stylu życia społeczności przyjmującej, z jednocześnie dużo mniejszą presją do rezygnacji z własnej kultury i tradycji. Kolejnymi, bardziej złożonymi koncepcjami były: teoria wyboistej drogi H. Gans'a oraz teoria asymilacji wielowymiarowej A. Portesa i M. Zhou (za: Grzymała-Kazłowska, Łodziński 2008). Pojęcie asymilacji krytykowano wówczas w Europie. Głównym zarzutem wobec tradycyjnej teorii asymilacji było założenie jednostronności i jednokierunkowości procesu polegającego na całkowitej rezygnacji ze swojej kultury, tradycji i tożsamości. Na Starym Kontynencie w opisywaniu relacji etnicznych dominoowało pojęcie integracji, które podkreśla dwustronność procesu. Dzisiaj różnice między obydwojema pojęciami wydają się zacierać. Amerykański socjolog R. Brubaker podkreśla, że współczesne pojęcie asymilacji różni się od pierwotnego przede wszystkim odejściem od założenia całkowitego wchłonięcia jednostki przyjmowanej przez grupę dominującą. Współczesna definicja Brubakera zakłada również odejście od pojmowania asymilacji jako efektu końcowego na rzecz procesu szukania podobieństw bez wyróżniania etapów, lecz jedynie wymiary procesu asymilacji.

Mając na uwadze zaprezentowane poglądy teoretyczne asymilacji oraz współczesne przemiany struktur społecznych, za cel niniejszego opracowania przyjęto przedstawienie sylwetki obcokrajowca oraz omówienie jego roli w społeczności Poznania. Niniejszy cel planuje się zrealizować przez omówienie trzech wymiarów funkcjonowania cudzoziemców w Poznaniu: identyfikację kraju pochodzenia obcokrajowców, motywów ich przyjazdu do Polski oraz stylów życia w mieście. Pierwsze założenie zrealizowano na podstawie analizy danych statystycznych z Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Miasta w Poznaniu. Identyfikację motywów przyjazdu oraz stylów życia obcokrajowców zamieszkujących Poznań oparto na wynikach badań ankietowych przeprowadzonych w Poznaniu od stycznia do marca 2013 r. na próbie 189 mieszkających w Poznaniu. Próba statystyczna została wybrana na podstawie doboru kwotowego. Wśród badanych 51% stanowiły kobiety, 49% respondentów to mężczyźni. Największą grupę wiekową wśród badanych stanowiły osoby od 18 do 24 lat (36,5%) oraz 30–39 lat (26,5%). Grupy wiekowe 25–29 lat oraz 40–49 lat stanowiły odpowiednio 19% i 14% respondentów. Większość – 62% ankietowanych osób – jest stanu wolnego, 33% respondentów jest w związku małżeńskim, pozostałe badane osoby to osoby rozwiedzione lub owdowiałe (odpowiednio 3% i 2%). Struktura zawodowa przebadanych cudzoziemców została

przedstawiona poniżej, w jednej z części artykułu, jako istotny element służący realizacji jednego ze sformułowanych celów, mianowicie identyfikacji stylów życia obcokrajowców zamieszkujących Poznań.

Identyfikacja kraju pochodzenia obcokrajowców zamieszkujących Poznań

W 2011 r. w Poznaniu zameldowanych było 5003 obcokrajowców (na pobyt stały, czasowy oraz tymczasowy). Wśród nich wyraźnie widoczna jest dominacja obywateli krajów byłego ZSRR: Ukrainy, Białorusi oraz Rosji (odpowiednio 844, 351 i 275). Wiele przedstawicieli krajów Unii Europejskiej, jak Niemcy (341), Turcja (236), Bułgaria (127), Francja (115), Hiszpania (113) również melduje swój pobyt w Polsce pomimo braku egzekwowania tego obowiązku przez polskie władze. Ponadto również przedstawiciele krajów azjatyckich Chin i Korei Południowej – stanowią liczne grupy zameldowanych cudzoziemców (odpowiednio 193 i 141), obok obywateli Stanów Zjednoczonych (170) (rysunek 1).

Rys. 1. Struktura obcokrajowców zameldowanych w Poznaniu na koniec 2011 r. według krajów pochodzenia

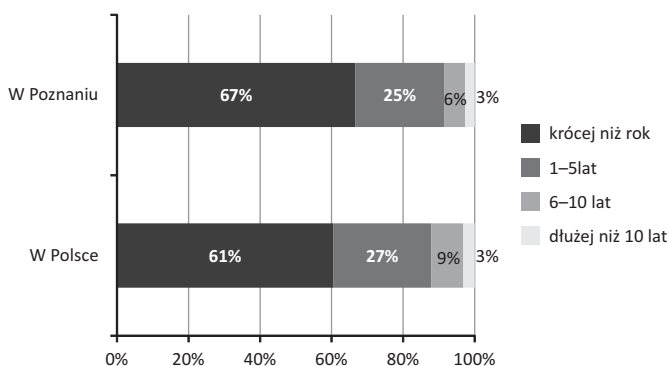
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Miasta w Poznaniu.

Identyfikacja czasu pobytu oraz motywów przyjazdu do Polski

Wyniki badań ankietowych wskazują, że najliczniejszą grupą pod względem czasu pobytu w Polsce i jednocześnie w Poznaniu są osoby zamieszkujące tu przez okres krótszy niż rok (odpowiednio 61% oraz 67%). Od roku do lat pięciu w Polsce przebywa 27% respondentów, w Poznaniu natomiast niespełna 25% pytanых. 9% respondentów zamieszkuje Polskę przez okres od sześciu do dziesięciu lat, Poznań natomiast 6%

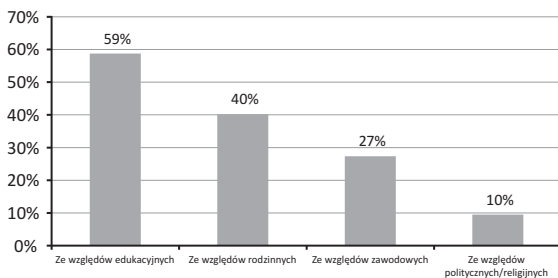
badanych. Najdłużej – więcej niż dziesięć lat – zamieszkuje Polskę i Poznań najmniej liczna grupa pytaných (3%) (rysunek 2). Różnice w długości pobytu w Polsce i Poznaniu świadczą o tym, że dla części badanych cudzoziemców Poznań nie jest pierwszym miejscem zamieszkania w Polsce.

Wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród cudzoziemców wskazują najważniejsze przyczyny emigracji z kraju pochodzenia. Najczęściej podawanym motywem kierującym imigrantów do wyjazdu z ojczyzny są względy edukacyjne, 59% badanych obcokrajowców podaje go jako główny powód przyjazdu do Poznania. 40% respondentów wskazuje względy rodzinne jako decydujące o zamieszkaniu w stolicy Wielkopolski. Niespełna 27% badanych zdecydowało się natomiast na osiedlenie w Poznaniu z uwagi na lepsze możliwości zawodowe. Często o wyjeździe z ojczystego kraju decyduje więcej niż jeden czynnik, w związku z czym należy podkreślić, że w tym badaniu respondenci mieli możliwość wskazania więcej niż jednej przyczyny, która zdecydowała o zamieszkaniu w stolicy Wielkopolski. Najczęściej dwoma jednocześnie podawanymi powodami osiedlenia w Poznaniu były: powody rodzinne lub zawodowe oraz motywy edukacyjne (rysunek 3).

Rys. 2. Czas pobytu badanych obcokrajowców w Polsce i Poznaniu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

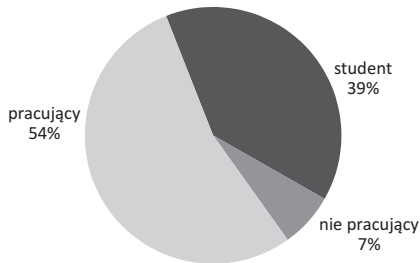

Rys. 3. Motywy badanych obcokrajowców imigracji do Polski

Źródło: Własne badania ankietowe.

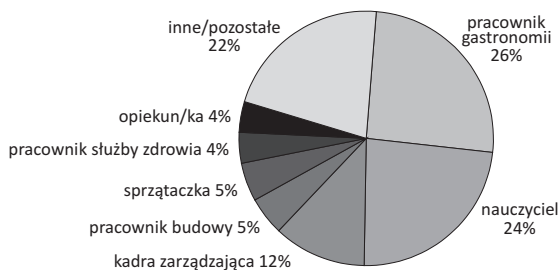
Identyfikacja stylów życia obcokrajowców w Poznaniu

Wśród badanych obcokrajowców 54% to osoby aktywne zawodowo, 39% stanowią studenci, 7% ankietowanych to osoby niepracujące (rysunek 4). Wśród respondentów aktywnych zawodowo najpopularniejszymi zawodami są pracownik gastronomii (26%) oraz nauczyciel (24%). Dość sporą część badanych pracujących osób stanowią członkowie kadry zarządzającej w korporacjach (12%). Przedstawiciele zawodów takich jak: pracownik budowy (5%), sprzątaczką (5%), pracownik służby zdrowia (4%) czy opiekunka (4%) również są licznie reprezentowani wśród badanych cudzoziemców (rysunek 5). Pozostała część aktywnych zawodowo respondentów wymieniała również takie zawody jak: naukowiec, pracownik *call centre*, przedsiębiorca, inżynier, analityk, artysta czy wolontariusz.

Rys. 4. Struktura zawodowa badanych obcokrajowców w Poznaniu

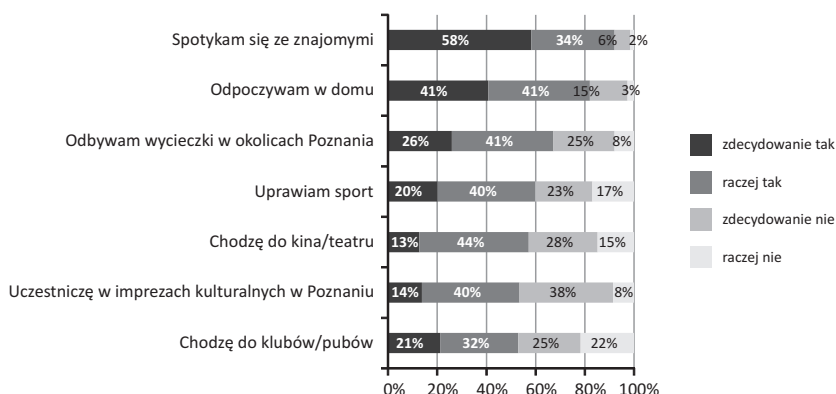
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Rys. 5. Szczegółowa struktura zawodowa badanych pracujących obcokrajowców w Poznaniu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

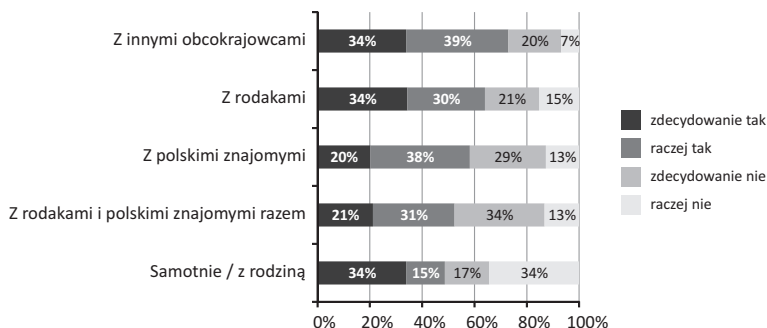
Ankietowani cudzoziemcy pytani o preferowane sposoby spędzania czasu wolnego najczęściej wymieniali spotkania ze znajomymi (92%), odpoczynek w domu (82%) oraz wycieczki w okolice Poznania (67%). Wielu respondentów lubi w wolnym czasie również uprawiać sport (60%). Nieco mniej badanych uczęszcza do kina lub teatru (57%) lub uczestniczy w imprezach kulturalnych w Poznaniu (54%) (rysunek 6).

Rys. 6. Sposoby spędzania czasu wolnego przez badanych obcokrajowców w Poznaniu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Ankietowani cudzoziemcy deklarują, że najchętniej przebywają w towarzystwie innych obcokrajowców (73%), swoich rodaków (64%) oraz polskich znajomych (58%). Najmniej chętnie obcokrajowcy zgłaszają chęć spędzania czasu wolnego samotnie lub z rodziną (51%) (rysunek 7).

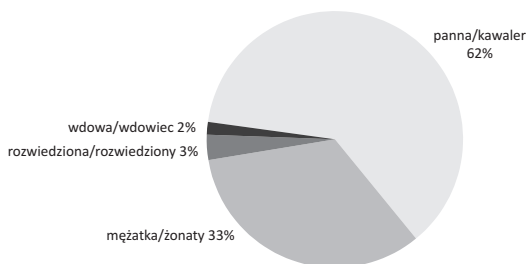

Rys. 7. Towarzystwo, w jakim ankietowani cudzoziemcy spędzają czas wolny

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Można przypuszczać, że wynika to ze struktury stanu cywilnego ankietowanych obcokrajowców. Wśród badanych 62% jest stanu wolnego, 3% rozwiedzionych i 2% owdowiałych. Pozostałe 33% respondentów pozostaje w związku małżeńskim (rysunek 8).

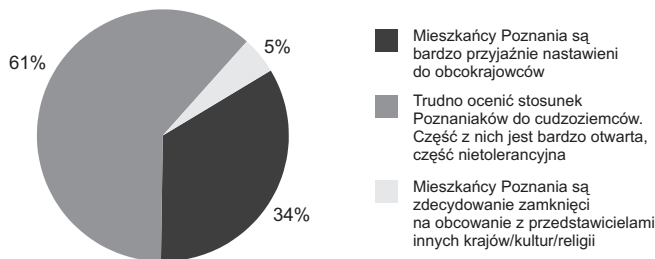
Preferencje ankietowanych imigrantów dotyczące spędzania czasu wolnego w towarzystwie swoich rodaków i innych obcokrajowców tłumaczyć może rysunek 9, przedstawiający opinie badanych cudzoziemców na temat mieszkańców Poznania. Analizując wykres kołowy, wyraźnie można zauważyć, że tylko niespełna 34% respondentów pozytywnie ocenia poznaniaków. Absolutna większość badanych (61%) nie

Rys. 8. Struktura badanych obcokrajowców według stanu cywilnego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

umie jednoznacznie ocenić postaw mieszkańców stolicy Wielkopolski wobec cudzoziemców. Twierdzą oni, że społeczność poznańska jest podzielona. Według badanych duża jej część jest tolerancyjna, otwarta, ciekawa innych kultur i dąży do kontaktów oraz integracji z obcokrajowcami. Jednocześnie ankietowani zauważają sporą część mieszkańców niechętną jakimkolwiek kontaktom z imigrantami, prezentującą postawy wręcz ksenofobiczne. Skrajnie negatywne odczucia wobec mieszkańców Poznania ma tylko 5% badanych (rysunek 9). Cudzoziemcy nie zawsze czują się do końca akceptowani i pewnie w towarzystwie Polaków i dlatego, wydawać się może, często wybierają towarzystwo swoich rodaków i innych obcokrajowców, w gronie których czują się dobrze, pewnie i tolerowani.

Rys. 9. Opinie badanych obcokrajowców na temat mieszkańców Poznania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Podsumowanie

Poznań jest celem migracji bardzo różnorodnych, biorąc pod uwagę kraj pochodzenia osiedlających się w mieście obcokrajowców, ich status zawodowy, motywy przyjazdu do stolicy Wielkopolski, czas pobytu w mieście czy styl życia. Przebywający w Poznaniu cudzoziemcy to głównie przedstawiciele krajów europejskich, przede wszystkim ze Wschodu (Ukraina, Białoruś) oraz zza zachodniej granicy (Niemcy, Bułgaria, Francja), ale też dużo bardziej oddalonych od Polski, tj.: Stanów Zjednoczonych czy Chin lub

Korei Południowej. Większość ankietowanych cudzoziemców przebywa w Poznaniu dość krótko – mniej niż rok. Najmniej liczną grupę stanowią natomiast osoby zamieszkujące Poznań dłużej niż dziesięć lat. Status zawodowy cudzoziemców zamieszkujących Poznań jest również urozmaicony. Większość badanych imigrantów zamieszkujących Poznań stanowią osoby aktywne zawodowo, pracujące najczęściej w gastronomii, jako nauczyciele, bądź będące członkami kadry zarządzającej w dużych firmach. Duża część badanych obcokrajowców deklaruje również status studenta. Niewielka tylko część respondentów jest nieaktywna zawodowo. Wyniki badań ankietowych wskazują, że większość mieszkających w Poznaniu obcokrajowców jest otwarta i ciekawa kontaktów z otoczeniem, jednak obawy związane z asertywnością i nietolerancją ze strony Polaków są istotnym czynnikiem utrudniającym kontakty z mieszkańcami Poznania.

Aby stworzyć warunki niezbędne do asymilacji cudzoziemców i kształtować odpowiednią politykę w zakresie integracji imigrantów, należy poznać obcokrajowców zamieszkujących kraj przyjmujący, określić ich pochodzenie, zdefiniować motywacje ich przyjazdów, zidentyfikować ich potrzeby i być otwartym na ich spostrzeżenia dotyczące życia w społeczeństwie goszczącym. Wydaje się, że takie informacje w dużej mierze pozwoliłyby na doskonalenie jakości obsługi obcokrajowców oraz na kształtowanie polityki w zakresie asymilacji.

Bibliografia

- Brubaker R., 2001, *The return of assimilation? Changing perspectives on immigration and its sequels in France, Germany, and the United States*.
- Burgess E.W., Park R.E., 1921, *The introduction to science of sociology*, University of Chicago, Chicago.
- Glazer N., Moynihan D.P., 1970, *Beyond the melting pot: the Negroes, Puerto Ricans, Jews, Italians, and Irish of the New York City*, MIT Press, Cambridge.
- Gordon M., 1964, *Assimilation in American life*, Oxford University Press, New York.
- Problemy integracji imigrantów. Koncepcje, badania polityki*, 2008, red. Grzymała-Kazłowska A., Łódzkiński S., Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Warner W.L., Srole L., 1945, *The social system of American ethnic groups*, Yale University Press, New Haven.

SYLWETKA OBCOKRAJOWCA I JEGO ROLA W SPOŁECZNOŚCI POZNANIA

ABSTRAKT: Od kilkunastu lat ruchy migracyjne w Polsce zaczynają odgrywać coraz istotniejszą rolę, a obecność obcokrajowców ma coraz większy wpływ na dynamicznie zmieniającą się sytuację społeczno-ekonomiczną. Duże miasta są głównym celem migracji, także w Polsce, w związku z czym zasadne wydaje się określenie sylwetki obcokrajowca i zidentyfikowanie jego roli w społeczności dużego miasta, na przykładzie Poznania. Taki też jest cel niniejszego opracowania, który zrealizowany będzie poprzez omówienie trzech wymiarów funkcjonowania cudzoziemców w Poznaniu: 1. identyfikacja kraju pochodzenia, 2. identyfikacja motywów przyjazdu, 3. identyfikacja stylów życia w mieście. Artykuł ma na celu przedstawienie wyników badań dotyczących opinii obcokrajowców na temat życia w Poznaniu. Przez długi czas w świadomości obcokrajowców funkcjonował obraz Polski jako kraju biednego, nieatrakcyjnego do życia. Statystyki i badania wydają się natomiast świadczyć o zmianach w postrzeganiu Poznania.

SŁOWA KLUCZOWE: migracje, asymilacja, integracja, cudzoziemiec, obcokrajowiec, Poznań